

WSTĘP

1. Kampania wrześniowa, początki okupacji i działalność zarządu wojskowego	V
2. Nowe podziały administracyjne, utworzenie Rejencji Katowickiej	VIII
3. Polityka narodowościowa okupanta w latach 1939-1940 i reakcja społeczeństwa polskiego	XI
4. Niemiecka lista narodowa 1941-1944	XXI
5. Ruch oporu	XXXV
6. Hitlerowska polityka przemysłowa, społeczna i oświatowa	XXXVIII
7. Wysiedlanie Polaków i osadnictwo niemieckie	XLVI
8. Hitlerowskie koncepcje ewakuacji, wyzwolenie	XLVIII
9. Charakterystyka materiałów	XLIX

WYKAZ DOKUMENTÓW

I. Hitlerowska polityka narodowościowo-społeczna na Górnym Śląsku: założenia i środki

I-1. Używanie języka polskiego przez pracowników i pasażerów niemieckich kolei państwowych	3
I-2. Rozpowszechnienie i zwalczanie języka polskiego wśród robotników	4
I-3. Przyczyny szerzenia się języka polskiego w poszczególnych częściach Rejencji	5
I-4. Propozycje przyznania wszystkim Górnślązakom obywatelstwa niemieckiego	9
I-5. Zmiana opcji narodowościowej pod naciskiem stosunków ekonomicznych	12
I-6. Zwalczanie języka polskiego w kościele katolickim	14
I-7. Rozpowszechnienie języka polskiego wśród poszczególnych grup społecznych i zawodowych	16
I-8. Próby ograniczenia liczby nabożeństw polskich	17
I-9. Wydanie i rozpowszechnianie instrukcji górniczej w języku polskim	20
I-10. Trudności w zaopatrzeniu wywołane ograniczeniem języka polskiego	20
I-11. Narodowo-polityczna klasyfikacja ludności	21
I-12. Podważenie wiarygodności wyników spisu ludności z grudnia 1939 roku	25
I-13. Badania rasowe „Ślązaków i Górali”	26
I-14. Rozwój niemieckiego szkolnictwa w nowo przyłączonych do Rzeszy częściach Górnego Śląska	27
I-15. Całkowite usunięcie języka polskiego jako urzędowego	33
I-16. Niemiecka lista narodowa i obywatelstwo niemieckie na obszarach wcielonych do Rzeszy	35

I-17. Zasady i przepisy wykonawcze przyznawania obywatelstwa niemieckiego byłym obywatelom polskim i Wolnego Miasta Gdańska . . .	38
I-18. Ograniczenia przyjęć na niemiecką listę narodową . . .	49
I-19. Narodowo- i społeczno-polityczne wytyczne wpisów na niemiecką listę narodową . . .	50
I-20. Wyodrębnienie Polaków i wprowadzenie list ludności polskiej . . .	56
I-21. Gospodarcze i społeczne upośledzenie ludności polskiej . . .	59
I-22. Zmiana opcji narodowościowej pod wpływem wydarzeń wojennych . . .	61
I-23. Wytyczne w sprawie przeprowadzenia niemieckiej listy narodowej . . .	62
I-24. Obostrzenia przy wpisywaniu na niemiecką listę narodową osiadłych na Górnym Śląsku Wielkopolan . . .	64
I-25. Społeczne i narodowo-polityczne upośledzenie osób zaliczonych do grup 3 i 4 niemieckiej listy narodowej . . .	65
I-26. Wpisywanie na niemiecką listę narodową elementów społecznych i kryminalnych . . .	69
I-27. Likwidacja polskich nabożeństw . . .	69
I-28. Niemczenie nazwisk osób zaliczonych do grup 1 i 2 niemieckiej listy narodowej . . .	71
I-29. Używanie języka polskiego przez osoby zaliczone do narodowości niemieckiej . . .	73
I-30. Zakaz wypłaty skonfiskowanych oszczędności Polakom i osobom zaliczonym do 4 grupy niemieckiej listy narodowej . . .	77
I-31. Realizacja niemieckiej listy narodowej w powiecie cieszyńskim . . .	79
I-32. Germanizacja osób zaliczonych do grupy 4 niemieckiej listy narodowej . . .	83
I-33. Metody zwalczania elementu „narodowo”-polskiego . . .	84
I-34. Wciąganie nowo przybyłych osadników niemieckich do walki z żywiołem polskim . . .	87
I-35. Społeczno-prawne upośledzenie osób zaliczonych do grup 3 i 4 niemieckiej listy narodowej oraz Polaków . . .	91
I-36. Odmowa dodatków specjalnych dla osób zaliczonych do grupy 3 niemieckiej listy narodowej . . .	93
I-37. Ograniczenie udziału Polaków w obronie przeciwlotniczej . . .	95
I-38. Przyznanie dodatków specjalnych dla osób zaliczanych do grupy 3 niemieckiej listy narodowej . . .	99
I-39. Ograniczenie uprawnień zawodowych lekarzy pochodzenia polskiego . . .	100
I-40. Szczegółowe wytyczne realizacji niemieckiej listy narodowej . . .	102
I-41. Ocena polityczna osób wykonujących wolne zawody wpisanych do grupy 3 niemieckiej listy narodowej . . .	104
I-42. Oznakowanie Polaków . . .	105
I-43. Trudności i niejasności w realizacji niemieckiej listy narodowej . . .	107
I-44. Upośledzenie przez niemieckie urzędy osób zaliczanych do grupy 3 niemieckiej listy narodowej . . .	110
I-45. Wytyczne w sprawie przyznawania niemieckiej listy narodowej . . .	111
I-46. Godziny policyjne dla Polaków w powiecie żywieckim . . .	117
I-47. Podania poszczególnych osób i rodzin w sprawie przyznania niemieckiej listy narodowej . . .	118
I-48. Polacy wcieleni do armii niemieckiej . . .	129
I-49. Polskie dzieci w niemieckich szkołach . . .	130
I-50. Propozycje poprawy położenia „poddanych Rzeszy” narodowości polskiej . . .	133

II. Wysiedlanie ludności polskiej i osiedlanie Niemców

II-1. Ogólne wytyczne w sprawie wysiedlania Polaków z Rejencji Katowickiej	138
II-2. Wysiedlania i sytuacja na rynku pracy	139
II-3. Sporządzenie list Polaków przewidzianych do wysiedlenia	140
II-4. Wysiedlenia „wrogiej” ludności polskiej i czeskiej	143
II-5. Zasady polityki wysiedleń i tok ich przeprowadzania	144
II-6. Wstrzymanie wysiedleń ludności czeskiej	147
II-7. Przestrzenne rozmieszczenie osadników niemieckich w Rejencji Katowickiej i na pozostałych ziemiach wcielonych do Rzeszy	148
II-8. Plany zasiedlenia i zgermanizowania wcielonych do Rzeszy Ziemi Wschodnich	149
II-9. Osiedlanie Niemców galicyjskich w powiecie żywieckim	161
II-10. Przygotowanie akcji wysiedleńczej na Żywiecczyźnie	163
II-11. Wytyczne w sprawie wysiedleń ludności polskiej w powiecie żywieckim	166
II-12. Urzędowa pochwała akcji policyjnej na Żywiecczyźnie	171
II-13. Przebieg pierwszych akcji przesiedleńczych na Żywiecczyźnie	172
II-14. Wsparcie dla niemieckich przedsiębiorców na terenach wcielonych do Rzeszy	173
II-15. Udział policji w wysiedlaniu Polaków na Żywiecczyźnie	175
II-16. Opróżnianie mieszkań dla administracji niemieckiej	181
II-17. Wstrzymanie wysiedleń polskich robotników	184
II-18. Opróżnianie mieszkań dla niemieckich urzędników i przesiedleńców	185
II-19. Przebieg akcji osiedleńczej Niemców galicyjskich w powiecie żywieckim	187
II-20. Formy pomocy udzielanej osadnikom niemieckim	192
II-21. Planowanie i kształtowanie miast na terenach przyłączonych do Rzeszy	195
II-22. Podział i gospodarka ziemią oraz budowa wsi w Rejencji Katowickiej	198
II-23. Przejawy samowoli przesiedleńców niemieckich	202
II-24. Przygotowania do osiedlania Niemców	203
II-25. Wysiedlanie i wywóz na roboty przymusowe mieszkańców okolic Frysztatu	204
II-26. Obozy dla ludności polskiej	206
II-27. Przymusowe przeniesienia księży polskich	209
II-28. Próby ucieczek z obozów dla ludności polskiej	211
II-29. Wykaz wysiedlanych mieszkańców wsi Dolna Łomna	211
II-30. Wykaz wysiedlanych mieszkańców wsi Milikow	215
II-31. Wykaz wysiedlanych mieszkańców wsi Grodek	218
II-32. Życie więźniów w „Polenlagrach”	219
II-33. Wynajmowanie mieszkań Polakom przez osadników niemieckich	220
II-34. Bilans ilościowy wysiedleń ludności polskiej	221
II-35. Strefy osiedleńcze na Górnym Śląsku	221
II-36. Liczba osiedlonych Niemców i przyznanych im gospodarstw polskich	221
II-37. Osiedlanie niemieckich rzemieślników	222
II-38. Pomoc finansowa udzielona przesiedleńcom niemieckim	223
II-39. Wykaz osiedlonych Niemców i przyznanych im gospodarstw polskich	224

III. Polityka i struktura zatrudnienia

III-1. Ograniczenie zmian miejsca pracy	233
III-2. Zamrożenie płac w hutnictwie	235
III-3. Górny Śląsk i jego siła robocza w polityce gospodarczej III Rzeszy	236
III-4. Sytuacja na rynku pracy i zaopatrzenie ludności	238
III-5. Strajk 1-szo majowy w Dąbrowie Górniczej i represje gestapo	242
III-6. Płace robotników i urzędników polskich	242
III-7. Ograniczenie swobody osobistej robotników polskich	244
III-8. Wezwanie do współpracy polskich urzędników prywatnych	246
III-9. Społeczno-prawne upośledzenie pracowników polskich	247
III-10. Wynagrodzenie pracowników rolnych narodowości polskiej	249
III-11. Strajk w fabryce „Union” w Bielsku	253
III-12. Próba strajku w kopalni „Litandra” i represje wobec ludności	253
III-13. Opór przeciwko wysyłaniu do pracy w głąb Rzeszy	254
III-14. Zatrudnienie na terenie podległym urzędowi pracy w Pszczynie	255
III-15. Zatrudnienie na terenie podległym urzędowi pracy w Sosnowcu	256
III-16. Represje wobec młodocianych robotników polskich	259
III-17. Płace i wydajność pracy robotników polskich	260
III-18. Szczegółowe wytyczne stosowania prawa pracy do Polaków	263
III-19. Wpływ społecznego upośledzenia na wydajność pracy Polaków	266
III-20. Represje za porzucenie pracy	267
III-21. Niedożywienie i spadek wydajności pracy górników w Zagłębiu Kra- kowskim	268
III-22. Wpływ pracy niedzielnej na położenie górników	270
III-23. Zwalczanie absencji górników	271
III-24. Represje wobec niepracującej ludności polskiej	272
III-25. Sabotaże w górnictwie	274
III-26. Wydajność pracy i nastroje wśród górników	275
III-27. Zatrudnienie w górnictwie, położenie i postawy górników	276
III-28. Ściganie „niepewnych” elementów polskich i robotników zagranicznych	280
III-29. Położenie robotników i zatrudnianie jeńców wojennych w górnictwie	281
III-30. Wpływ klęsk niemieckich na postawę robotników, pogorszenie ich sta- nu zdrowotnego i wzrost absencji	285
III-31. Rozluźnienie dyscypliny pracy i wzrost liczby zachorowań	288
III-32. Współpraca władz górniczych i policyjnych w zwalczaniu wykroczeń robotników	291
III-33. Zwalczanie porzucania pracy w górnictwie	294
III-34. Zatrudnienie w przemyśle górnośląskim według gałęzi produkcji	296
III-35. Propozycje umieszczania Polaków „bumelantów” w podobozie KL Au- schwitz w Jawiszowicach-Brzeszczu	300
III-36. Brak siły roboczej w górnictwie węglowym	301
III-37. Wyjazdy robotników polskich do swoich rodzin	302
III-38. Rozmieszczenie terytorialne i struktura zatrudnionych w przemyśle Górnego Śląska	305
III-39. Zatrudnienie rzemieślników górnośląskich poza prowincją	308
III-40. Bicie więźniów zatrudnionych w kopalniach przez personel nadzorczy	309
III-41. Brak sił roboczych; pogorszenie położenia oraz spadek wydajności pra- cy robotników polskich i jeńców radzieckich	311
III-42. Zatrudnienie Polek — matek małych dzieci	321
III-43. Zatrudnienie i wydajność pracy w hutach żelaza Zagłębia Dąbrowskiego	325
III-44. Narybek górniczy w Zagłębiu Dąbrowskim	327

Sprawozdania urzędów pracy

1. Sprawozdania za II kwartał 1941	331
a) Górny Śląsk	331
b) Bytom	336
c) Chorzów	341
d) Katowice	342
e) Rybnik	343
2. Sprawozdania za III kwartał 1941	
a) Górny Śląsk	345
b) Chorzów	350
c) Cieszyn	351
d) Katowice	353
e) Zabrze	355
3. Sprawozdania za IV kwartał 1941	
a) Górny Śląsk	357
b) Bielsko	360
c) Bytom	361
d) Katowice	364
e) Pszczyna	366
f) Zabrze	368
4. Sprawozdania za I kwartał 1942	
a) Górny Śląsk	370
b) Bielsko	373
c) Bytom	376
d) Chorzów	379
e) Chrzanów	383
f) Cieszyn	384
g) Gliwice	387
h) Katowice	388
i) Rybnik	390
5. Sprawozdania za II kwartał 1942	394
a) Górny Śląsk	395
b) Bielsko	398
c) Bytom	399
d) Chorzów	402
e) Chrzanów	404
f) Cieszyn	406
g) Gliwice	408
h) Katowice	409
i) Pszczyna	411
j) Rybnik	412
k) Sosnowiec	416
6. Sprawozdania za III kwartał 1942	
a) Górny Śląsk	418
b) Bielsko	421
c) Bytom	423
d) Chorzów	427
e) Chrzanów	428

f) Cieszyn	430
g) Katowice	432
h) Katowice	434
i) Pszczyna	436
j) Rybnik	438
7. Sprawozdania za IV kwartał 1942	
a) Bytom	443
b) Chorzów	448
c) Chrzanów	451
d) Cieszyn	452
e) Gliwice	454
f) Katowice	456
g) Pszczyna	460
h) Rybnik	462
8. Sprawozdania za I kwartał 1943	
a) Bielsko	467
b) Bytom	468
c) Chorzów	473
d) Cieszyn	474
e) Katowice	476
f) Pszczyna	479
g) Rybnik	481
9. Sprawozdania za II kwartał 1943	
a) Bytom	485
b) Chorzów	489
c) Chrzanów	491
d) Cieszyn	493
e) Gliwice	496
f) Katowice	499
g) Pszczyna	501
h) Rybnik	503
i) Sosnowiec	507
j) Zabrze	509
10. Sprawozdania za III kwartał 1943	
a) Bytom	512
b) Chorzów	515
c) Cieszyn	517
d) Gliwice	520
e) Katowice	523
f) Pszczyna	525
g) Rybnik	527
h) Sosnowiec	529
i) Zabrze	531
11. Sprawozdania za IV kwartał 1943	
a) Bytom	534
b) Chorzów	537
c) Cieszyn	539
d) Gliwice	541
e) Katowice	545
f) Pszczyna	547

g) Rybnik	548
h) Sosnowiec	551
i) Zabrze	552
12. Sprawozdania za I kwartał 1944	
a) Bielsko	554
b) Bytom	556
c) Chorzów	561
d) Chrzanów	563
e) Cieszyn	565
f) Katowice	567
g) Pszczyna	570
h) Rybnik	572
i) Sosnowiec	574
j) Zabrze	578
13. Sprawozdania za II kwartał 1944	
a) Bytom	581
b) Chorzów	584
c) Chrzanów	586
d) Cieszyn	587
e) Gliwice	590
f) Katowice	592
g) Pszczyna	595
h) Rybnik	596
i) Sosnowiec	599
j) Zabrze	601

V. Warunki pracy i położenie materialne robotników przemysłowych w tzw. pasie wschodnim

Ankieta przeprowadzona wśród właścicieli wzgl. dyrektorów przedsiębiorstw w tzw. pasie wschodnim	607
Odpowiedzi na ankiety	

V-1. Firma Bartelmus i Suchy. Bielsko	611
V-2. S.A. górnictwa węgla kamiennego. Jaworzno	612
V-3. Fabryka lokomotyw. Chrzanów	616
V-4. Kopalnia „Grodziec”. Grodziec	619
V-5. Powiat Żywiec	622
V-6. Fabryka wyrobów emaliowanych S.A. „Zachód”. Olkusz	625
V-7. Zakład ceramiczny „Józefów”. Czeladź	630
V-8. Zakład chemiczny „Strem”. Strzemieszyce	634
V-9. Zakład „Stella” S.A. Chrzanów	637
V-10. Kopalnia „Bolesław-Ulysses”. Bolesław	640
V-11. Rafineria ropy naftowej „Beskidy”. Trzebinia	643
V-12. Fabryka szkła. Szczakowa	649
V-13. Huta cynku „Giesche”. Trzebinia	653
V-14. „Huta bankowa”. Dąbrowa Górnicza	656
V-15. Kopalnia „Artur”. Siersza Wodna	663
V-16. Kopalnia „Janina”. Libiąż	665
V-17. Fabryka szkła „Zawiercie” S.A. w Zawierciu	667
V-18. Kopalnia „Robert”. Jaworzno	683
V-19. Fabryka papieru „Solali”. Żywiec	685

V-20. Górnośląskie zakłady azotowe „Azot” S.A. Jaworzno	688
V-21. Huta szkła. Ząbkowice Będzińskie	689
V-22. Huta szkła S.A. Ząbkowice Będzińskie	692
V-23. Kopalnia „Czeladź”. Czeladź	695
V-24. Zakłady obuwnicze „Bata” S.A. Chelmek	699
V-25. Szyb „Barbara”. Karwina	703
Wykaz skrótów	706
Wykaz wykorzystanych materiałów	710